

Sygn. akt III AUa 1234/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Mirosław Godlewski (spr.)

Sędziowie: SSA Beata Michalska

del. SSO Joanna Baranowska

Protokolant: st. sekr. sąd. Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 24 czerwca 2015 r. w Ł.

sprawy **K. M.**

przeciwko **Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - P. Terenowa w P.**

o prawo do emerytury rolniczej

na skutek apelacji K. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku

z dnia 3 września 2014 r. sygn. akt VI U 693/14

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 1234/14

UZASADNIENIE

Decyzją Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 09.04.2011r., odmówiono K. M. prawa do emerytury rolniczej z uwagi na nieudokumentowanie 30 lat podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu oraz nie zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej.

Odwołanie od przedmiotowej decyzji wniosła ubezpieczona K. M., zarzucając jej błędne ustalenie stanu faktycznego oraz zastosowanie niewłaściwych przepisów. Wskazała ona między innymi, że spełnienie przez nią warunków w postaci zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej oraz uzyskania 30 – letniego okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalno – rentowemu miało miejsce już w 2006r., a więc w czasie, kiedy nie obowiązywał przepis art. 20 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Wskazując na powyższe wносиła o zmianę zaskarżonej decyzji i przyznanie prawa do wnioskowanego świadczenia.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. W uzasadnieniu wskazując, że w zaskarżonej decyzji nieprawidłowo jako przyczynę odmowy przyznania prawa do emerytury rolniczej podano niezaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej, podczas gdy jedyną przyczyną odmowy pozostawało nieudokumentowanie 30 lat podlegania ubezpieczeniu emerytalno – rentowemu.

Wyrokiem z dnia 3 września 2014 r. Sąd Okręgowy w Płocku oddalił odwołanie ubezpieczonej.

Wydając przedmiotowy wyrok sąd pierwszej instancji przyjął za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia faktyczne.

K. M., ur. (...), w dniu 18.03.2014 r. złożyła w organie rentowym wnioski o emeryturę rolniczą. W kwestionariuszu dotyczącym okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz okresów podlegających zaliczeniu do tego ubezpieczenia podała następujące okresy:

- od 05.07.1974r. do 01.10.1975r. – praca w gospodarstwie rolnym rodziców,
- od 01.10.1975r. do 28.02.1979r. – praca w Wojewódzkiej Spółdzielni Pracy,
- od 01.03.1979r. do 25.04.1979r. – pomoc w gospodarstwie rolnym rodziców,
- od 26.04.1979r. do 31.05.1982r. – praca w M.,
- od 01.06.1982r. do 21.09.1989r. – praca w (...) Przedsiębiorstwie (...),
- od 11.02.1984r. do 23.10.2006r. – praca w gospodarstwie rolnym.

W dniu 11.02.1984r. K. M. zawarła związek małżeński w A. M.. A. M., na podstawie aktu własności ziemi z dnia 27.09.1974r., nabył prawo własności nieruchomości rolnej położonej we wsi K. o powierzchni 8,48 ha. Na mocy umowy przekazania własności i posiadania gospodarstwa rolnego z dnia 27.02.1981r. rodzice A. M. przekazali mu gospodarstwo rolne o powierzchni 2,82 ha. W okresie od 01 czerwca 1982r. do 21 września 1989r. K. M. była zatrudniona w (...) Przedsiębiorstwie (...) w P. w pełnym wymiarze czasu pracy, w tym w okresie od 22.09.1987r. do 21.09.1989r. korzystała z urlopu wychowawczego. W okresie od 01.01.1985r. do 31.12.1988r. i od 01.01.1991r. do 31.12.2006r. K. M. podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Sąd Okręgowy ustalił ponadto, że na podstawie umowy darowizny z dnia 27.10.2004 r. mąż odwołującej A. M. darował swojemu synowi Ł. M. zabudowaną nieruchomość rolną położoną w obrębie wsi K. w gminie B. o powierzchni 11 hektarów i 30 arów oraz ciągnik rolniczy URSUS MF -255 wraz z przyczepą. Aktem notarialnym z dnia 23.10.2006r. małżonkowie A. M. i K. M. darowali synowi Ł. M. niezabudowaną nieruchomość rolną położoną we wsi K. w gminie B. o powierzchni 1,59 ha. Od 23.10.2006r. odwołująca nie prowadzi działalności rolniczej.

Decyzją z dnia 09.04.2014r., znak (...), Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił K. M. prawa do emerytury rolniczej z uwagi na nieudokumentowanie 30 lat podlegania ubezpieczeniu emerytalno – rentowemu oraz niezaprzeszanie prowadzenia działalności rolniczej. Organ rentowy uznał wnioskodawczyni okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu pracy we własnym gospodarstwie rolnym: od 01.01.1985 r. do 31.12.1988 r. i od 01.01.1991 r. do 31.12.2006 r. – łącznie 20 lat. Okresów podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu nie uwzględnił w oparciu o art. 20 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Po wniesieniu odwołania przez K. M. organ rentowy decyzją z dnia 09.05.2014r., znak (...) odmówił K. M. prawa do emerytury rolniczej z uwagi na nieudokumentowanie 30 lat podlegania ubezpieczeniu emerytalno – rentowemu oraz uchylił decyzję z dnia 09.04.2014r.

Ustalając stan faktyczny sąd pierwszej instancji oparł swoje ustalenia na dowodach z dokumentów. Przedłożone dokumenty uznał za rzetelne i autentyczne mając na uwadze, iż są to w większości dokumenty wystawione przez uprawnione do tego organy w granicach ich kompetencji. Nie były one kwestionowane przez żadną ze stron. Sąd z urzędu nie znalazł natomiast podstaw by odmówić im wiarygodności i mocy dowodowej.

W tak ustalonym stanie faktycznym sąd pierwszej instancji uznał odwołanie za niezasadne.

Czyniąc rozważania prawne Sąd Okręgowy w Płocku przywołał treść art 19 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U.2013.1403 j.t.), zgodnie z którym emerytura rolnicza przysługuje kobiecie, która spełnia łącznie następujące warunki: osiągnęła wiek 55 lat, podlegała ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu

przez okres co najmniej 30 lat; zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej. Ponadto zgodnie z art. 20 ust. 1 w/w ustawy do okresów ubezpieczenia, wymaganych stosownie do art. 19 zaliczeniu podlegają okresy: 1) podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990; 2) prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r.; 3) od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi. Ponadto Sąd powołał się na art. 6 pkt 14 wskazując przy tym, że ilekroć w ustawie jest mowa o okresach podlegania określonemu ubezpieczeniu społecznemu - rozumie się przez to tylko takie okresy, za które opłacano przewidziane w odpowiednich przepisach składki na te ubezpieczenia, chyba że w myśl tych przepisów nie istniał obowiązek opłacania składek.

Sąd Okręgowy w poczynionych rozważaniach zaaprobował stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 21 lutego 2012r., sygn. akt I UK 304/11, Lex nr 1212046, zgodnie z którym zasadą obowiązującą przy kwalifikowaniu określonego czasu jako okresu podlegania danemu rodzajowi ubezpieczenia społecznego jest, iż za okres rolniczego ubezpieczenia społecznego może zostać uznany wyłącznie ten okres, za który opłacono składki na to ubezpieczenie. Jedynie w drodze wyjątku od tej zasady, za okres rolniczego ubezpieczenia społecznego może być uznany także inny okres podlegania temu ubezpieczeniu, za który - w myśl przepisów ubezpieczeniowych - nie istniał obowiązek opłacania składek. Ponadto Sąd pierwszej instancji powołał się na orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2011r. sygn. akt III UK 83/10 (opubl. OSNP 2012/7-8/99), zgodnie z którym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. nie zalicza się do okresów wymaganych do emerytury rolniczej okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu w systemie powszechnym (art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników). P. uzasadnienie niniejszego orzeczenia Sąd Okręgowy powołał się na zawarte w nim wyroki Trybunału Konstytucyjnego potwierdzające uprawnienie ustawodawcy do zmiany prawa emerytalnego, a nawet do ograniczania uprawnień uprzednio przyznanych, zwłaszcza w warunkach zmian społecznych i gospodarczych, w tym wprowadzania kompleksowych reform systemu emerytalno-rentowego (wyroki TK z 20 grudnia 1999 r., K 4/99 i z 11 lutego 1992 r., K 14/91). Sąd Okręgowy wskazał dalej za Trybunałem Konstytucyjnym, że uprawniona zmiana prawa nie pozostaje w kolizji z zasadą ochrony praw nabytych. Odwołanie się do zasady ochrony praw nabytych nie byłoby bez racji, gdyby jeszcze przed zmianą prawa - art. 20 ust. 3 ustawy o u.s.r. - wnioskodawca spełnił wszystkie warunki do emerytury rolniczej. W niniejszej sprawie analogicznie, jak w sprawie rozpatrywanej przez Sąd Najwyższy, wnioskodawczyni nie spełniała jednej z przesłanek nabycia prawa do emerytury rolniczej. Sąd Okręgowy wskazał dodatkowo, że w różnych sprawach, w których kwestionowano zgodność zmian prawa emerytalnego z Konstytucją, Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał, że ochronie podlega ekspektatywa maksymalnie ukształtowana, tj. sytuacja, w której spełniają się zasadniczo wszystkie ustawowe przesłanki nabycia prawa pod rządami danej ustawy (zob. orzeczenia w sprawach K 14/91 i K 5/99, a nadto wyroki z 4 stycznia 2000 r., K 18/99 i z 23 listopada 1998 r., SK 7/98). Inne ekspektatywy niż maksymalnie ukształtowane nie są objęte tak intensywną ochroną, co między innymi oznacza, że także wobec osób już zatrudnionych (uiszczających składki) nie ma przeszkód do zasadniczego nawet modyfikowania systemu świadczeń z ubezpieczenia społecznego. W sytuacji jaka ma miejsce na gruncie przedmiotowej sprawy, dla odwołującej się zmiana prawa wynikająca z wprowadzenia art. 20 ust. 3 ustawy o u.s.r. nie może być uznana za niezgodną z art. 2 Konstytucji, gdyż w chwili jej wejścia w życie nie spełniała ona wszystkich dotychczasowych warunków nabycia prawa do wcześniejszej emerytury rolniczej.

Odnosząc się do kwestii związanej z uchyleciem zaskarżonej decyzji z dnia 09.04.2014r. i ponowną odmową przyznania ubezpieczonej prawa do emerytury zmieniając podstawę odmowy Sąd Okręgowy powołał się na art. 477¹³ § 1k.p.c. zgodnie z którym zmiana przez organ rentowy zaskarżonej decyzji przed rozstrzygnięciem sprawy przez sąd - przez wydanie decyzji uwzględniającej w całości lub w części żądanie strony - powoduje umorzenie postępowania w całości lub w części. Poza tym zmiana lub wykonanie decyzji nie ma wpływu na bieg sprawy. Dokonując wykładni niniejszego przepisu Sąd Okręgowy powołał się na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 2012r., sygn. akt II UK 333/11(Lex nr 1274974) zgodnie, z którym art. 477¹³ k.p.c. stanowi lex specialis w stosunku do art. 355 k.p.c., gdyż określa szczególnie względem wskazanych w jego § 1 przesłanki umorzenia postępowania. Wydanie decyzji, która uchyla decyzję, od której wniesione zostało odwołanie do sądu w indywidualnej sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych i rozstrzyga żądanie na niekorzyść strony skarżącej nie może powodować umorzenia postępowania na

podstawie art. 355 § 1 k.p.c., albowiem nie zachodzą warunki określone w art. 477¹³ k.p.c., który pozwala na umorzenie postępowania sądowego wyłącznie w przypadku wydania decyzji uwzględniającej w całości lub w części wnioski strony. Brak jest również w takiej sytuacji przyczyn uzasadniających umorzenie postępowania na ogólnych zasadach określonych w art. 355 § 1 k.p.c., gdyż nie występuje ani zbędność wydania wyroku (nie został zrealizowany cel, dla którego złożono odwołanie od decyzji organu rentowego, pełniące rolę pozwu), ani następczy brak przesłanek procesowych warunkujących dopuszczalność procesu (art. 199 § 1 k.p.c.).

Wyrok Sądu Okręgowego w Płocku zaskarżyła w całości apelacją ubezpieczona, zarzucając naruszenie art 19 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez uznanie, iż skarżąca nie spełniła jednej z przesłanek warunkującej nabycie prawa do emerytury rolniczej, tj. nie posiada wymaganego 30-letniego okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, podczas gdy warunek ten został przez nią spełniony już w 2006 r. zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami. Ponadto skarżąca niniejszemu rozstrzygnięciu zarzuciła naruszenie art 20 ust. 3 w/w ustawy poprzez jego zastosowanie w sytuacji, gdy w przedmiotowej sprawie nie ma on zastosowania w związku z faktem, iż warunek podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 30 lat został spełniony przez skarżącą (wraz z warunkiem zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej) już w 2006 r. zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami, a więc przy uwzględnieniu ubezpieczenia z pracy zawodowej, a tym samym zmiana przepisów w tym zakresie wprowadzona w 2009 r. nie powinna mieć zastosowania do skarżącej. Skarżąca zarzuciła również naruszenie art 19 ust. 2a w/w ustawy poprzez jego niezastosowanie, podczas gdy z treści tego przepisu jasno wynika, iż przesłanki o których mowa w art 19 ust. 2 ustawy nie muszą być spełnione jednocześnie, a tym samym spełnienie warunku, o którym mowa w art 19 ust. 2 pkt 2 ustawy mogło nastąpić już w 2006 r. zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami i jako takie winno być potraktowane jako prawo nabyte skarżącej. Ponadto skarżąca zarzucała naruszenie art 2 konstytucji poprzez uznanie, iż nie zostały naruszone prawa nabyte skarżącej oraz art 193 konstytucji poprzez jego niezastosowanie w sprawie i uznanie, iż nie istnieje potrzeba skierowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego, mimo że od odpowiedzi na pytanie prawne zależało rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed Sądem.

Wskazując na powyższe Skarżąca wniosła o zmianę wyroku w całości i orzeczenie co do istoty poprzez uwzględnienie jej odwołania, ewentualnie o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania bądź o uchylenie wyroku Sądu I instancji w całości i poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio do właściwego organu. Skarżąca jednocześnie wniosła o zwrot kosztów postępowania za I i II instancję zgodnie z normami przepisanyymi.

W odpowiedzi na apelację organ rentowy, wniósł o jej oddalenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i jako taka podlega oddaleniu. W świetle dokonanych przez Sąd I instancji ustaleń faktycznych znajdujących odzwierciedlenie w materiale dowodowym, argumentacja przywołana w apelacji nie znajduje uzasadnienia. Sąd Apelacyjny, na gruncie przedmiotowej sprawy, w pełni podziela trafność poczynionych ustaleń, które nie zostały zakwestionowane przez skarżącą, a która w złożonej apelacji, zaskarżonemu rozstrzygnięciu Sądu Okręgowego zarzuciła wyłącznie naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 19 ust. 2 pkt 2, ust. 2a oraz art. 20 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz art. 2 i 193 konstytucji.

Zgodnie z treścią art. 19 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, emerytura rolnicza przysługuje także ubezpieczonemu rolnikowi (kobiecie), która spełnia łącznie warunki: wieku – 55 lat, podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres, co najmniej 30 lat oraz warunek zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej. K. M. skończyła 55 lat w 2013 r., zaś prowadzenia działalności rolniczej zaprzestała w dniu 23 października 2006 r. Odnośnie kwestii wymaganego okresu ubezpieczenia emerytalno-rentowego Sąd Okręgowy zauważył, że na gruncie przedmiotowej sprawy skarżąca podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresach: od 01.01.1985r. do 31.12.1988 r. i od 01.01.1991r. do 31.12.2006 r., za które zostały opłacone należne składki. Łącznie bezsporny okres podlegania przez nią ubezpieczeniu społecznemu rolników wynosił 20 lat. Ponadto jak stwierdził w treści uzasadnienia

Sąd pierwszej instancji doliczenie okresów pracy w gospodarstwie rolnym rodziców (od 05.07.1974r. do 01.10.1975r. i od 01.03.1979r. do 25.04.1979r.), nie spowodowałyby osiągnięcia przez nią 30 letniego okresu ubezpieczenia. Spór na gruncie przedmiotowej sprawy zogniskował się, zatem wokół zagadnienia dotyczącego zaliczenia okresów zatrudnienia K. M. poza rolnictwem, bo tylko ich zaliczenie skutkowałoby osiągnięciem przez nią 30 letniego okresu ubezpieczenia, co w konsekwencji skutkowało by mogło spełnieniem wszystkich warunków wymaganych do nabycia emerytury rolniczej.

Jak wynika z przytoczonego już art. 19 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dla uzyskania świadczenia emerytalnego wymagane jest łączne spełnienie wszystkich wskazanych tam warunków. Obowiązek kumulatywnej realizacji wszystkich przesłanek wymaganych do uzyskania świadczenia emerytalnego pomimo kolejnych nowelizacji art. 19 w/w ustawy pozostał niezmienny i konsekwentnie jest wymagany przez ustawodawcę. Pomimo, że obecnie kwestią sporną pozostaje osiągnięcie przez skarżącą określonego ustawą stażu emerytalnego, to nie oznacza, że warunki uzyskania emerytury rolniczej spełniała ona przed dniem 8 stycznia 2009 r., czyli przed wejściem w życie znowelizowanego przepisu art. 20 ust. 3 w/w ustawy. Wymagany wiek 55 lat, co pozostaje kwestią bezsporną ubezpieczona osiągnęła dopiero w 2013 r., tym samym przed dniem 8 stycznia 2009 r., łącznie nie spełniała wszystkich wymaganych warunków. Nie można, więc zasadnie zarzucić, iż tylko zmiana przepisów ubezpieczeniowych w dniu wejścia ich w życie pozbawiła skarżącą prawa do emerytury rolniczej. K. M., dopiero w 2013 r. spełniła, warunek wieku - 55 lat i do tego też czasu, warunek ten był zasadniczą przeszkodą dla otrzymania prawa do wcześniejszej emerytury rolniczej, a nie tylko wprowadzone w wyniku zmiany prawa ograniczenie w możliwości zaliczenia okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu w systemie powszechnym.

Kwestią wymagającą szerszej uwagi na gruncie przedmiotowej sprawy pozostaje okoliczność spełnienia przez ubezpieczoną w różnych okresach czasu, niektórych warunków uprawniających do wcześniejszej emerytury i możliwość nabycia określonych uprawnień w związku ze zmianą przepisów, która miała miejsce w dniu 8 stycznia 2009 r. Na wstępie poczynionych w tym zakresie rozważań należy przywołać art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zw. z art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z jego treścią prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. W świetle niniejszego przepisu Sąd Apelacyjny na gruncie przedmiotowej sprawy musiał zmierzyć się z zagadnieniem uzyskania i ochrony określonych praw nabytych, w tym w szczególności z kwestią ekspektatywy prawa do emerytury. Niniejszy problem w ocenie skarżącej winien zostać dogłębnie przeanalizowany przez pryzmat naruszenia art. 2 Konstytucji.

Uregulowana ustawowo kwestia emerytury rolniczej znajduje swoje umocowanie w treści art. 67 ust. 1 Konstytucji zgodnie, z którym obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa. Mając, zatem na uwadze uregulowania stricte konstytucyjne zważyć należy, że przytoczony art. 67 ust. 1 stanowi *lex specialis* względem powołanego przez skarżącą art. 2 Konstytucji. Powyższe zagadnienie, na co słusznie zwrócił uwagę Sąd Okręgowy było już przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego, który potwierdził, że ustawodawca jest uprawniony do zmiany prawa emerytalnego, a nawet do ograniczenia uprawnień uprzednio przyznanych, zwłaszcza w warunkach zmian społecznych i gospodarczych, w tym wprowadzania kompleksowych reform systemu emerytalno-rentowego (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 20.12.1999 r., K 4/99 i z 11.02.1992 r., K 14/91). Powołując się na ochronę praw nabytych skarżąca porusza kwestię ekspektatywy uznając, że już w roku 2006 kiedy to zaprzestała prowadzić działalność rolniczą spełniła ona jednocześnie przesłankę wymaganego 30 letniego okresu podlegania ubezpieczeniu. Odwołanie się apelującej do zasady ochrony praw nabytych, mogłoby przez sąd zostać uwzględnione w podniesionym przez nią kształcie wyłącznie, gdyby jeszcze przed zmianą treści art. 20 ust.3 ustawy spełniła wszystkie warunki do uzyskania emerytury rolniczej. Ekspektatywa prawa podlegająca ochronie to ekspektatywa maksymalnie ukształtowana. W szeroko przyjętej linii orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego ukształtowanej w związku z zakwestionowaniem zgodność zmian prawa emerytalnego z Konstytucją wielokrotnie wskazywano, że ochronie podlega właśnie wyłącznie ekspektatywa maksymalnie ukształtowana, tj. sytuacja, w której spełniają się zasadniczo wszystkie ustawowe przesłanki nabycia prawa pod rządami danej ustawy (orzeczenia w

sprawach K 14/91 i K 5/99, a nadto wyroki z 4 stycznia 2000 r., K 18/99 i z 23 listopada 1998 r., SK 7/98). Jednocześnie przyjmuje się, że ekspektatywa maksymalnie ukształtowana to sytuacja, w której wprawdzie nie doszło do wydania aktu przyznającego prawo ani stwierdzającego przysługiwanie prawa, ale spełnione zostały wszystkie przesłanki warunkujące nabycie danego prawa, a brakuje tylko ostatniego - możliwego do spełnienia w relatywnie nieodległym czasie - etapu decydującego o definitywnym przejściu prawa podmiotowego na oczekującego (np. mimo spełnienia wszystkich warunków nabycia prawa do emerytury uprawniony nie zgłosił jedynie wniosku o przyznanie tego świadczenia). (wyrok Sądu najwyższego z dnia 8 sierpnia (...), I PK 57/12) Inne ekspektatywy, niż maksymalnie ukształtowane nie są objęte tak intensywną ochroną, co między innymi oznacza, że także wobec osób uiszczających składki nie ma przeszkód do zasadniczego nawet modyfikowania systemu świadczeń z ubezpieczenia społecznego, a zatem do modyfikowania ich obecnej sytuacji.

W powołanym wyżej wyroku z dnia 22 czerwca 1999 r., K 5/99, Trybunał stwierdził ponadto, że zasada ochrony praw nabytych chroni wyłącznie oczekiwania usprawiedliwione i racjonalne. Istnieją dziedziny życia i sytuacje, w których jednostka musi liczyć się z tym, że zmiana warunków społecznych lub gospodarczych może wymagać zmian regulacji prawnych, w tym również zmian, które znoszą lub ograniczają dotychczas zagwarantowane prawa podmiotowe. Usprawiedliwione oczekiwania realizacji praw nabytych powstają w szczególności w przypadku przyznania świadczeń emerytalnych decyzją właściwych organów i wiążą się one ze szczególnym charakterem stosunku ubezpieczeniowego. Odmienny charakter mają natomiast sytuacje prawne osób, które nie spełniają wszystkich przesłanek nabycia prawa do emerytury, a w szczególności przesłanki wieku emerytalnego. W tym przypadku brak jest równie silnych argumentów przemawiających za zapewnieniem stabilności prawa. W konsekwencji tylko osoby, które przed wejściem w życie nowych przepisów spełniły wszystkie warunki nabycia prawa do świadczenia mogą zasadnie układać swoje plany życiowe w zaufaniu do obowiązującego prawa zakładając, że będą mogły skorzystać z przyznanych nim uprawnień. Ustawodawca może natomiast ingerować w ekspektatywy, które nie mają charakteru maksymalnie ukształtowanych, pod warunkiem, że nie naruszy istoty prawa do zabezpieczenia społecznego, którą jest zagwarantowanie osobom uprawnionym świadczeń odpowiadających minimum życiowemu, tak aby umożliwić im zaspokojenie podstawowych potrzeb (art. 67 ust. 1 Konstytucji).

Na marginesie poruszonej problematyki warto jednocześnie zwrócić uwagę na wskazane w wyroku z dnia 10 lipca 2008 r., K 33/06 przez Trybunał Konstytucyjny zagadnienie dotyczące chwili powstania prawa podmiotowego. Odnosząc się, co prawda do zarzutów niekonstytucyjności przepisów dotyczących powstania prawa podmiotowego, (prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach), Trybunał uznał, że zmiana warunków emerytalnych nie prowadzi do naruszenia praw nabytych. Stwierdzając przy tym jednocześnie, że oceniana zmiana może mieć zastosowanie wyłącznie na przyszłość. Nie można, zatem za skarżącą uznać, że wprowadzona przez ustawodawcę zmiana przepisów stanowi naruszenie jej konstytucyjnych uprawnień w tym wskazanego art. 2. Wprowadzona przez ustawodawcę w dniu 8 stycznia 2009 r. zmiana przepisów emerytalnych w sytuacji, gdy uprawniona nie spełniała wymaganych prawem warunków do nabycia wcześniejszej emerytury nie stanowi naruszenia jej praw podmiotowych. W ocenie skarżącej warunek osiągnięcia określonego stażu podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, spełniła ona już w 2006 r. Należy jednak pamiętać, że dla uzyskania wcześniejszego świadczenia emerytalnego wymagane jest łączne spełnienie wszystkich warunków. Tym samym wymagane pozostaje jak i zgodnie z wcześniej obowiązującym stanem prawnym pozostawało, osiągnięcie wieku 55 lat (dla kobiet). Warunek ten został spełniony przez ubezpieczoną dopiero w 2013 r. a zatem po upływie około siedmiu lat od okresu, w którym w ocenie skarżącej uzyskała ona prawo podmiotowe. Nie można, zatem mając na uwadze powyższe rozważania jak i treść art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zw. z art. 100 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych uznać, iż maksymalna ekspektatywa (bowiem wyłącznie taka podlega ochronie), prawa do wcześniejszej emerytury zgodnie z twierdzeniami skarżącej w pełni ukształtowała się już w 2006 r. Jak bowiem stanowi przywołany art. 100 ustawy o emeryturach i rentach, prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia. Poczynione na gruncie przedmiotowej sprawy rozważania prowadzą do jednoznacznego twierdzenia, iż urodzonym po 31 grudnia 1948 r. (w tym i skarżącej) nie zalicza się do okresów wymaganych do emerytury rolniczej okresów

podlegania ubezpieczeniu społecznemu w systemie powszechnym (art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników). (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2011 r., III UK 83/10).

Przyjętą przez Sąd na gruncie przedmiotowej sprawy, a wskazaną powyżej wykładnie przepisów prawa materialnego, w tym art. 20 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, potwierdza linia orzecnicza Sądu Najwyższego przyjęta w związku z rozpoznawaniem analogicznych spraw dot. świadczeń emerytalnych w systemie powszechnym. Należy bowiem zauważyć, iż na gruncie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ustawodawca w 2004 r. wprowadził zmiany dotyczące sposobu nabywania uprawnień do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Wprowadzony art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych od 1 lipca 2004 r. zakłada, że przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Niniejsze zagadnienie stanowi zatem podobne ograniczenie uprawnień emerytalnych z jakim mamy miejsce przy wprowadzonym przez ustawodawcę art. 20 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. W związku z czym warto w tym miejscu zwrócić uwagę na stosowanie art. 32 ust. 1a w/w ustawy w związku z art. 88 ust. 1 ustawy z 1982 r. Karta Nauczyciela, wskazując, że obowiązujący od dnia 1 lipca 2004 r. przepis art. 32 ust. 1a u.e.r.f.u.s. nie ma zastosowania do nauczyciela, który przed tym dniem spełnił wszystkie warunki określone w art. 88 ust. 1 ustawy z 1982 r. - Karta Nauczyciela, nawet jeżeli wniosek o emeryturę złożył po tej dacie, ale ma zastosowanie do nauczyciela, który przed tym dniem nie spełnił wszystkich warunków określonych w art. 88 ust. 1 ustawy z 1982 r. - Karta Nauczyciela. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2011 r., I UK 82/11).

Mając na uwadze całość poczynionych rozważań za bezpodstawne należało uznać podniesione przez skarżącą zarzuty naruszenia przez Sąd Okręgowy prawa materialnego. Jak wynika ustalonego w sprawie i bezspornego stanu faktycznego K. M. na chwilę obecną nie spełniła wymaganych ustawowo warunków do uzyskania wcześniejszej emerytury rolniczej jakim jest podleganie ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 30 lat. W pełni uzasadnionym, bowiem przyjęć należy zastosowanie przez Sąd pierwszej instancji art. 20 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez niezaliczenie do okresów ubezpieczenia wymaganych zgodnie z art. 19 ust. 2 pkt 2 w/w ustawy, okresu podlegania przez skarżącą ubezpieczeniu społecznemu w systemie powszechnym.

W złożonej apelacji K. M. podniosła jednocześnie zarzut naruszenia art. 193 konstytucji poprzez jego niezastosowanie na gruncie przedmiotowej sprawy. Wskazany przez skarżącą art. 193 Konstytucji, kształtuje uprawnienia sądu do przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Już na samym wstępie rozważań dotyczących postawionego zarzutu zauważyć należy, że instytucja pytania prawnego, przewidziana we wskazanym art. 193 Konstytucji, nie daje skarżącemu uprawnienia do skutecznego domagania się przedłożenia pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu. Warunkiem bowiem wystąpienia z pytaniem prawnym jest wyłącznie wątpliwość powstała w składzie orzekającym co do zgodności przepisu prawa z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Tym samym to Sąd a nie strona, musi powziąć wątpliwości, co do zgodności aktu prawnego z konstytucją. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 r., IV KZ 8/10, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 lutego 2008 r., II CSK 463/07, postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 23 lipca 2010 r., I OZ 559/10). Przedstawienie pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu musi być, zatem poprzedzone stwierdzeniem zaistnienia w konkretnej sprawie nie dającej się usunąć w drodze wykładni, wątpliwości co do konstytucyjności aktu normatywnego, od której rozstrzygnięcia zależy orzeczenie o przedmiocie sprawy. Sąd Apelacyjny dokonując szczegółowej analizy sytuacji K. M. oraz poruszonych przez nią zagadnień, nie powziął wątpliwości, co do konstytucyjności prawa materialnego znajdującego zastosowanie. Tym samym mając na uwadze, że art. 193 Konstytucji stanowi wyłączne uprawnienie Sądu, które realizuje się w sytuacji powzięcia, wyłącznie przez Sąd określonych wątpliwości, zarzut jego naruszenia uznać należało za bezpodstawny.

Mając na uwadze całość poczynionych rozważań nie podzielając zasadności zarzutów apelacyjnych i nie znajdując podstaw jakie należałoby brać pod rozwagę z urzędu, Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Przewodniczący: Sędziowie: